

Cuprins

Introducere	7
Documente	29
<i>Listă de abrevieri</i>	31
<i>Cu privire la metodologia de editare a scrisorilor</i>	33
<i>Scrisori către Radio Europa Liberă</i>	35
Index de nume proprii menționate în scrisori.....	437

Document - colecție inițiată de Andrei Pippidi.

© 2014 by Editura POLIROM

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsește penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Foto copertă: © Jhdt Stock Images Ltd/Dreamstime.com

www.polirom.ro

Editura POLIROM
Iași, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
București, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1,
sector 4, 040031, O.P. 53

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României:

Ultimul deceniu comunist: scrisori către Radio Europa Liberă / ed.: Mihnea Berindei, Gabriel Andreeșcu. – Iași: Polirom, 2010-2014
2 vol.

ISBN 978-973-46-1593-3

Vol. 2: 1986-1989. – 2014. – Bibliogr. – Index – ISBN: 978-973-46-2240-5

I. Berindei, Mihnea (ed.)
II. Andreeșcu, Gabriel (ed.)

329.15(498)*1979/1985*(0:82-6)
821.135.1-6(082)
654.195.6(430 München) Europa Liberă

Printed in ROMANIA

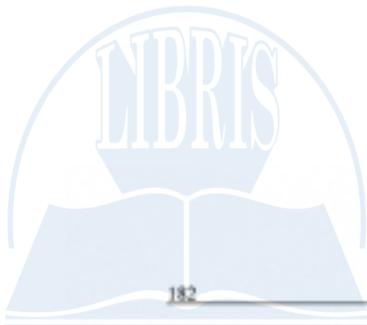

**Mihnea Berindei
Gabriel Andreeșcu
(editori)**

ULTIMUL DECENIU COMUNIST

**SCRISORI CĂTRE
RADIO EUROPA LIBERĂ
II
1986-1989**

POLIROM
2014

Preot „Natanael Pescaru”, [iarna 1986-1987], difuzată la 22 martie 1987¹

Alt apel făcut către conștiință, adresat tuturor românilor din România, indiferent de orientare sau lipsă de orientare politico-filosofico-religioasă

Cel care vi se adresează astăzi, prin acest scurt apel, este un modest slujitor și preot al Bisericii Ortodoxe Române. Este o atenționare care pentru mulți va trece neobservată, chiar dacă o vor auzi pe calea undelor.

Dumneavastră vă desfășurați viața, de dimineață pînă seara tîrziu, cînd cădeți de oboseli, uneori renunțînd la cină pentru a cîștiga cele necesare traiului, hrană, îmbrăcăminte, combustibil etc. Și nu e ușor, cînd familia e mai numeroasă: copii, niște părinți bătrîni și nepuțincioși.

Graba la serviciu, stresul inutl din timpul orelor de serviciu și ore suplimentare neplăsite, statul la diferite rînduri pentru a procura o ciocolată ungurească sau $\frac{1}{2}$ kg de salam mai bun sau brînză sau o pînă proaspătă, ducerea și aducerea copiilor de la creșă, prinderea într-o zi liberă a cîtorva ore de odihnă, aglomerata infernală din mijloacele de transport, conchedile care au devenit o riscantă și costisitoare aventură, deservirea personalului din magazinele și unitățile proprietății sociale, care este poate cea mai proastă din lume, lipsită de cele mai elementare norme ale respectului uman etc. etc., toate acestea vă fac să nu observați că pe lîngă dumneavastră trec, zî de zî, prin autobuze și străzi, la rînduri și la strung, pe bâncile școlilor și pe ogoare, o sămîntă de oameni cu un comportament deosebit. Niște oameni care trec liniștiți în toiu acestei frămintări, neliniști, ingrijorări, stres, oameni neafectați psihic. Oameni care nu cîrtesc, nu fac revoluții, dar nici nu au subsemnat corupției, minciunii, compromisului ateismului. Sînt o sămîntă de oameni liniștiți și cu echilibru psihic, perfect pregătiți la orice oră pentru orice lovitură, dar și pregătiți pentru a nu răspunde decit cu iubire și compasiune, pentru adversari. Sînt creștinii.

Această sămîntă de oameni a început de mult să fie dată la o parte, să fie ocolită și chiar batjocorită sau persecutată.

Nu rămînea nepăsător, popor român, iubit de Dumnezeu și prea Curată Fecioară Maria. Printre voi, frați români, trec liniștiți de veacuri creștinii. Bucurăți-vă cînd întlniți pe calea vieții voastre frămintată un creștin adevărat. Nu e greu de a-l recunoaște, pentru că el trăiește cu adevărat principiile Evangheliei Mintuitorului, pe baza apostolicității Bisericii și în mod inefabil, el emană pace, incredere, iubire, fericire și poartă o aureolă nevăzută, a puterii Duhului Sfînt. Uneori, la creștini se poate vedea crucea sau cununa de spini care constă din batjocurile, insultele, calomniile, scuișările aduse fie de popor, fie de puternicii zilei care se bazează pe forță fizică sau pe cea așa-zisă „științifică” sau filozofică.

Să nu căutăm denumirea Bisericii din care fac parte. Conștienți sau inconștienți, ei fac parte din autentică lor trăire de creștini, din Biserica unică, sfîntă, universală și apostolică. Creștini adevărați sunt puțini, dar să-i considerăm ca aurul sau o comoară, deoarece ei ne pot transmite ceea ce nimenei n-o poate face: Duhul lui Hristos și chiar prezența Sa reală. Acceptîndu-i pe ei și mai ales invățătura creștină, îl primim în casele noastre pe însuși Domnul Isus Cristos, cel mai iubit și cel mai urit, cel mai primit și cel

1. L.M. no. 3, March 22, 1987.

mai alungat Om din istoria omenirii. Ne vom bucura de roade minunate ca : echilibru psihic, pace, bucurie, iubire, răbdare, seninătate, incredere, compasiune etc. Freamătuș, nesiguranța, criza spirituală și materială prin care trecem nu ne va mai afecta cu nimic. Vor trece pe lingă noi ca un film trist : formale demonstrații de pace, oameni consumați stând la rânduri pentru carne și păine ; vor trece pe lingă noi autobuze supraaglomerate, înjurături, stresuri la servicii, campanii de ateizare, fără să ne atingă ființa. Situindu-vă în rindul creștinilor, vă puteți pune sub mină nevăzută, dar ocrotitoare și puternică a lui Dumnezeu. Micuța corăbioară a familiei dumneavoastră, în care sunt soțul sau soția, copii sau părinții, prin orice valuri va trece, va fi ocrotită de prezența Domnului aşa cum odi-nicoară a fost cu ucenicii săi pe Marea Tiberiadei.

Am făcut acest indemn cu gindul că trăim ultima perioadă de dinaintea sfîrșitului istoriei umane și a venirii Domnului Isus Cristos.

„Iată, Eu vin curind și plata mea este cu mine, ca să dau fiecărui după cum este fapta lui.” (Apoc. 22, 12)

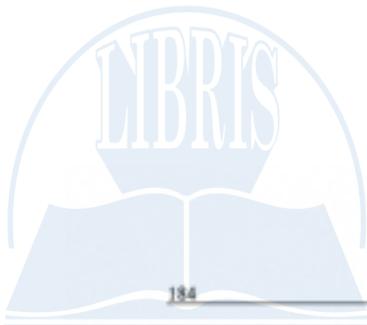
Să ne rostim în șoaptă ca-n primele veacuri, Maranata, înainte de a ne bucura în gloria veșnicie de minunatele cîntări ale Sionului.

Viorel, [iarna 1986-1987], difuzată la 22 martie 1987¹

Sunt un fost deținut din România. Am stat mai mulți ani în închisoare pentru o infracțiune economică. Fapta mea este în parte reprobabilă, dar se datorează și situației actuale din țară, unde legile absurde și nivelul de trai foarte scăzut fac să existe în medie 100.000 de deținuți în aresturi și penitenciare. Este un număr extrem de mare raportat la întreaga populație. Acest bilanț, acceptat în lumea deținuților, este făcut lăud în considerație toate inchisorile cunoscute și capacitatea lor, care este însă mereu depășită, de multe ori, deținuții stând cîte doi într-un pat. În timpul detenției mele am avut ocazia să cunoasc cîțiva deținuți politici, să aud multe despre alții, astfel incît să-mi formeaz o părere personală, poate subiectivă, în această problemă. Vreau să v-o prezint, pentru că este bine ca lumea să cunoască situația reală – de ce anume să se teamă și de ce nu.

Numărul deținuților condamnați pentru infracțiuni politice este în jur de 40. Există și deținuți a căror vină principală este atitudinea politică și cărora li s-au aplicat condamnări de drept comun, dar și numărul lor este extrem de scăzut. Regimul de detenție al condamnaților politici este sever, dar mai ales este secret, și acest lucru creează o presiune psihică foarte puternică asupra familiilor lor și, în general, asupra intregii populații. Comparativ, deținuții de drept comun au posibilitatea de a comunica și de a-și îmbunătăți regimul. În schimb, deținuții politici nu sunt supuși bătăii nici în timpul anchetelor, nici în timpul detenției decât rar, în mod accidental, cum se spune. Bătaia este actual unui anchetator slab, de care este plină mai ales milиia, unde există bătăușii renumiți, mulți recrutati din secțiile sportive ale clubului Dinamo. Pe lingă dotarea nativă, bătăușii Miliției, de la plutonieri pînă la coloneli, au la dispoziție o întreagă aparatură și tehnici de tortură și, mai ales, aprobaarea și indemnurile superiorilor.

1. L.M. no. 3, March 22, 1987.

Pedepele deținușilor politici sunt cuprinse între 5 și 15 ani, dar ei nu beneficiază niciodată de eliberările condiționate, pe care legea le permite, dar Securitatea nu le acordă. Pedepele deținușilor de drept comun sunt și ele foarte mari, fiind cuprinse între cîteva luni și condamnarea lor la moarte. România este singura țară din Europa și poate chiar din lume în care se condamnă la moarte pentru infracțiuni economice, existind cazuri în care sentința a fost executată. Există în prezent peste 10 mii de deținuți de drept comun, cu condamnații mai mari de 15 ani. Deci, deși pedepsele pentru infracțiunile nepolitice sunt extraordinar de mari, există mii de deținuți cu pedepse de peste 15 ani în inchisoare.

Iar deținușii politici sunt doar 40, toți pentru acțiuni împotriva lui N. Ceaușescu și condamnații de maximum 15 ani.

Există foarte mulți oameni în închisori, deși detențiile sunt foarte grele. Nu frica este cea care îl oprește pe român să săvîrșească infracțiuni politice sau nepolitice. Pentru infracțiunile politice există în plus frica de necunoscut, care uneori nu este atât de rău cît se crede. Această situație este întreținută de Securitate, de condițiile extraordinar de dure suportate de deținușii politici din anii '50 și, în parte, și de propaganda externă. Toate acestea reușesc să sperie niște oameni care parcă abia aşteaptă să fie speriați ca să alibă o scuză pentru inactivitatea lor¹. Un factor care contează este posibilitatea de a realiza infracțiunea. În acest sens, pentru infracțiunea de drept comun, există mijloace mai multe: cujite pentru tilhari, belșug de intuneric pentru violuri, un sistem economic greoi favorabil delapidărilor și furturilor din avutul obștesc. În schimb, mijloacele pentru realizarea obiectivelor politice sunt sub o strictă supraveghere.

Dar cu puțină inițiativă și imaginație, se poate rezolva această problemă. Astfel, în ultima vreme au apărut pe străzi cîlini vagabonzi de care sunt agățate pancarte pe care scrie: „Jos Ceaușescu!”. Probabil că vor sfîrși la ecarisaj, sub acuzația de „activitate antirevolutionară”.

Un criteriu important pentru luarea unei inițiative este șansa de reușită. Probabil că un tilhar care vrea să prade locuința unei bătrîne are 50% șanse de reușită. Un șef de restaurant care vrea să cîștige sume mari de bani prin mijloace nelegale are șanse și mai mari de reușită. Un om sau un grup mic are mai puțin de 10% șanse să organizeze schimbări, dorite de toată țara, a unui conducător. Ar fi și necinstit ca doar cîțiva oameni să rezolve problema cea mai importantă a altor 20 de milioane². Totuși, orice încercare de acest fel, pe lîngă șansa mică de reușită, mai are însă o importanță foarte mare, deși mai puțin palpabilă și sesizabilă. Este un sprijin și o confirmare a altor acțiuni asemănătoare cu al căror efect se insumează. Și toate împreună poate vor realiza singurul folos al ultimilor 20 de ani, pentru români: să-și schimbe singuri o stăpiniște. Probabil că niciodată în istorie un astfel de lucru nu a mai fost dorit și mai ușor de realizat, totodată, ca acum. Pentru că în luptele cu diversi cotropitori ai țării de la care am învățat totuși și lucruri folositore au murit sute de mii de români. În schimb, dintre militanții pentru înlocuirea lui Ceaușescu, probabil că sunt mai puțin de 50 de victime. În Argentina, în cîțiva ani de dictatură au murit și a dispărut peste 9.000 de persoane și condițiile lor de viață nu erau aşa mizerabile ca cele din România lui N. Ceaușescu.

Dintre deținușii politici, foarte multe se auzeau în închisori despre Măgureanu Gheorghe din Galați, acum probabil în vîrstă de 60 de ani. Era matematician și, lucrînd ca topograf în județul Vrancea, aflat de la țărani cu care a stat de vorbă multe fapte petrecute în

1. Fraza nu a fost citită în emisiune.
2. Frază necitită.

acea regiune în timpul colectivizării și în care era implicat și N. Ceaușescu. Astfel, mulți prețințeau că N. Ceaușescu, fiind general de armată în acea perioadă, a fost cel care a ordonat militariilor să tragă în țărani din satele Vadul Roșca și Șuraia care s-au impotriva colectivizării¹. Aflând aceste date, Măgureanu Gheorghe a trimis mai multe memorii la Consiliul de Stat în care-l acuza pe Ceaușescu și cerea anchetă în această problemă. Urmarea a fost condamnarea sa la 6 ani de închisoare. Pedeapsa trebuia să o încheie în anul 1985.

Totuși, de atunci, nu am mai auzit nimic despre Măgureanu Gheorghe, nici de la dumneavoastră și nici din altă parte. De aceea, vă rog să ne anunțați dacă știți ceva despre acest om curajos.

Vasile Pascu, Hunedoara, [februarie 1987], difuzată la 27 martie 1987²

Mă numesc Pascu Vasile. Actualmente locuiesc în Hunedoara [...]. Familia mea se compune din Pascu Maria, soție, angajata spitalului municipal Hunedoara, în funcție de soră pediatră, și doi copii: Vasile Cristian, elev în clasa a V-a, și Valentin Marius, elev în clasa I-a, amândoi la Școala generală nr. 9 Hunedoara. Lucrez ca lăcătuș.

Eu și familia mea am trecut prin multe necazuri și greutăți, pentru care motiv dorim să emigrăm și să ne stabilim în Statele Unite. Doresc să-mi tratez familia și să trăiesc într-o țară în care omul este într-adevăr considerat om. Dacă pînă în luna iunie 1987 nu mi se rezolvă cazul, voi declara greva foamei.

Sunt sigur că după citirea acestui memoriu vor începe persecuțiile și amenințările din partea Securității asupra mea și a familiei mele, deoarece fac apel la toate organizațiile internaționale din lume care se ocupă cu drepturile omului, la fel și la organizația Crucii Roșii mondiale, pentru a mă ajuta să plec din țară. Nu am pe nimeni în Statele Unite, dar am din partea statului american viza de intrare, chemarea și garanția. Pe lîngă organizațiile la care apelez, doresc ca membrul meu să fie transmis pe postul dvs. de radio pentru ca să fie auzit și de dl Nicolae Ceaușescu, căruia îi cer în numele păcii să rezolve cazul meu în mod favorabil.

În anul 1981, fără să spun nimic soției, mă hotărăsc să părăsesc țara în care mi s-au făcut numai nedreptăți. Astfel, pe data de 4 iunie 1981 am plecat la frontieră, soției spunându-i că merg să mă angajez la Moldova Nouă, dar în momentul cînd am vrut să trec dîncolo, am fost prins, arestat și condamnat la 1 an închisoare. Am efectuat 3 luni din pedeapsă, fiind eliberat în urma decretului din august 1981. După eliberare nu m-am putut angaja în orașul Hunedoara; nici o întreprindere nu m-a vrut. Doar la recomandarea organelor de Miliție mi s-a dat un post de gofer la Retezat, săntierul Cîrnici, unde a venit și soția, ca asistentă la acel săntier. Cînd mi se făcea încă angajarea, am fost convocat la Securitatea orașului Hațeg și mi s-a pus în vedere să fiu liniștit și să nu fac vreodată vreo abatere, că în acea zonă sunt tot felul de oameni, cu diferite indeletniciri. Așa și era! În urma refuzului de a lua parte la niște transporturi de lemn nelegale,

1. Fraza nu a fost citită în emisiune.

2. H.R. no. 3, March 27, 1987.

contra unor sume de bani, am intrat în conflict cu șeful de șantier și magazionerul – șef de post –, care au făcut raport contra mea. Mi s-a intentat o acțiune de „violare de domiciliu” la șeful de șantier – fiindcă m-am dus la domiciliu, la șeful de șantier, să protestez și mi s-a desfăcut contractul de muncă. Imediat după, i s-a cerut soției să-și dea lichidarea, dar ea a refuzat. Eu am făcut contestații pentru desfacerea contractului de muncă, am făcut recursuri pentru procesul cu violarea de domiciliu, atât la județ, cit și la CC [al PCR] București, la Procuratura Generală, la Consiliul de Miniștri, dar fără nici un rezultat. La proceze nu mi s-a permis să-mi aduc martori și să mă apăr.

În urma acestor fapte, la capătul disperării, văzind atita nedreptate, intru în ambasada Statelor Unite, unde imi spun toate necazurile și unde cer viză de intrare în Statele Unite. Toate aceste fapte (procesul, recursurile și mersul la ambasadă) s-au întâmplat în 1982, pînă în luna iulie. La 6 luni după desfacerea contractului de muncă, m-am angajat din nou, dar n-am apucat să lucrez [decit] o lună, căci pe data de 31 august 1982 suntem arestat chiar de la serviciu. Soția a fost obligată să se transfere la Hunedoara unde avea post, doar temporar. Era mereu chemată la Securitate și întrebări ce am făcut, ce am spus eu la ambasada Statelor Unite. În cele din urmă, a fost sfătuitoră, dacă vrem să plecăm din țară, să depună actele, că „dingi” or să ne aprobe. Ceea ce a fost o minciună. Oare atunci nu s-a gîndit nimeni? Cum să se descurce o femeie bolnavă de inimă și suspectată de cancer uterin, cu doi copii și cu rejinerile de stat? Nu o singură dată, i s-a cerut să divorțeze și a venit o comisie care a încercat să o evacueze din casă deoarece nu mai avea cu ce plăti chiria. Cam la un an și jumătate după aceasta, a avut un accident de mașină copilul cel mare, iar soția, disperată, a reușit să strângă niște bani pentru a putea înainta divorțul, deoarece altfel nu i se dădea post definitiv. La cîteva luni după aceea am fost și eu eliberat din închisoare, aşa că am putut retrage actele de divorț. După eliberare eram foarte slabit și deprimat din cauza regimului din penitenciar. Înțeleg că viața trebuie să fie dură într-un penitenciar, dar nu mi-ăș fi închipuit că ești tratat mai rău ca un animal.

În 1986, mi s-au imbolnăvit amindoi copiii. Eu, neavînd ce da cadouri doctorului, copilul meu cel mic, care era cardiac, a fost tratat prost. De ce sindicalele RSR nu iau apărarea unui muncitor ca mine, care a fost totuși fruntaș în muncă? Oare de ce niște medici specialiști au făcut acea intervenție chirurgicală fetiei mele, care i-a luat viață? De ce sună lăsați unii oameni să abuzeze de funcția lor? De ce în acțiunile civile și penale, celor care sunt inculpați nu li se dă voie să se apere? De ce cînd unii anunță organele superioare de partid de unele neajunsuri sau nedreptăți sunt apoi persecuati?

Sint sigur că se va pune întrebarea: după ce a vrut să părăsească țara ilegal, acum ne pune întrebări și ne cere sprijin? Eu am vrut să plec fiindcă nu pot vedea cum luptă și jertfa străbunilor noștri a fost zadarnică; cum unii tovarăși nu respectă politica PCR al RSR, care a luptat atâtia ani pentru drepturile muncitorilor¹. Dacă am încercat să plec ilegal a fost pentru că pe-atunci soția mea mai credea în dreptate și adevăr. Dar, după toate cele întimplate și cunoscind drepturile pe care le avem prin lege și în urma hotărîrii pe care a luat-o comisia de pașapoarte a jud. Hunedoara din Deva, pe data de 29 Ianuarie 1987, noi ne-am pierdut definitiv increderea în toate organizațiile și ne vom cere ieșirea din organizațiile de masă și obștești din care facem parte. Nu putem concepe ca legile și politica PCR să fie călcăt în picioare. Vă rugăm din suflet, domnule Președinte, să cereți reexaminarea dosarului familiei mele pentru plecarea definitivă din țară și stabilirea în Statele Unite.

1. Pasajul începînd cu „Sint sigur...”, pînă aici, nu a fost citit pe post.

După cum v-am relatat, aveam viza de intrare în Statele Unite, garanția și chemarea, și am adus la cunoștința Ambasadei cele prin care am trecut pînă la data cind am completat acest memoriu. Vom încerca să fim cât mai corecți posibil, din toate punctele de vedere, pînă la plecarea din țară și chiar și după, oriunde ne vom afla, țara și poporul nu-l vom trăda. Vă rugăm din suflet să interveniți pentru rezolvarea favorabilă a cazului nostru, în spiritul omeniei, al dreptății și păcii din RSR.

Am depus actele pentru pașapoarte în data de 12 iunie 1986 și am primit negația pe 14 februarie 1987.

Ion Suciu, București, [iarna 1986-1987], difuzată la 27 martie 1987¹

Mă numesc Suciu Ion [...] de profesie lăcătuș mecanic, tată a trei copii. Locuiesc, de milă, la fiica mea [...].

La data de 10 februarie 1980, cind au avut loc alegerile generale din țară, lucram ca maistru la Întreprinderea de echipamente periferice, sectorul doi. Sunt membru de partid din anul 1972.

În această calitate am fost însărcinat de Comitetul de partid să fac parte dintr-o comisie de numărătoare a buletinelor de vot la o secție de votare ce se înființase în incinta școlii nr. 40 din sectorul doi. Mobilizarea era obligatorie, cu începere de sămbătă, ora 18:00, pînă duminică, ora 24:00. Explicația mobilizării acelorași persoane pe un termen atât de lung își avea scopul, după opinia mea, de a duce membrui comisiei în stare de epuizare, limitindu-le procesul de gîndire².

Așa cum s-a stabilit, duminică, la ora 21:00, s-a inceput operația de triere a voturilor. Directorul întreprinderii, președintele comisiei, ne-a anunțat, mai în glumă, mai în serios, că trebuie să fie numai două voturi impotrivă. Odată incepută operația, s-a constatat că un număr impresionant de voturi, care erau impotriva candidaților Marii Adunări Naționale, erau anulate de pe buletine. La un moment dat, directorul ne-a solicitat pe toți membrii comisiei să semnăm procesul-verbal în alb, sub pretextul că „să scăpăm de o grijă”.

Odată colectate, buletinele de vot erau apoi duse la masa unde se instalașeră directorul și inginerul-șef (vicepreședintele comisiei), care numărau buletinele aduse și le înlocuiau cu altele în alb, cu condiția ca în prealabil să fie îndoite în patru, cu ștampila afară, pentru a se lăsa impresia că au fost scoase din urnă. Pe la 11:00, și-au făcut apariția secretarul adjunct al Comitetului de partid însoțit de președintele sindicatului, care se ocupau de secția vecină cu buletinele de vot, care intrînd în sală a exclamat: „Ce faceți domnule? De ce nu ne-ați spus și nouă, ne ducem să facem la fel”.

Am fost apoi însărcinat să-i transport pe toți cu buletinele de vot în brațe cu mașina, ca să predea buletinile. Ajunși la sectorul de partid, m-am așezat la rînd ca să evit să fiu trimis acasă, deoarece țineam cu orice preț să-mi anulez semnatura de pe procesul-verbal ce-mi fusese luată în mod abuziv. În momentul cind mă aflam aproape de ușa ghișeului, l-am zârtit pe director și l-am întrebat dacă noi avem procesul-verbal. Mi-a răspuns că l-a

1. H.R. no. 3, March 27, 1987.

2. Pasajul de la „Explicația mobilizării...” pînă la „procesul de gîndire” nu a fost citit pe post.